

Beslut

Datum 2024-10-17

Dnr 2023:8098

Sida **1 (18)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Withalaskolan 1 i Vetlanda kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Withalaskolan 1 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Withalaskolan 1 den 4 september 2024. Besöket genomfördes av utredarna Anna-Carin Kostic och Ewa Mölleryd.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Withalaskolan 1 i Vetlanda kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- samordna undervisningen och synliggör olika perspektiv så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Withalaskolan 1 i Vetlanda kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2 april 2025 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är återkommande i flera ämnen. Undervisningen är uppdaterad och ger möjlighet till fördjupning inom kunskapsområdet. Elevhälsans kompetens och externa aktörer används däremot inte i undervisningen om kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen, men undervisningen är inte samordnad så att frågor med koppling till kunskapsområdet kan belysas genom olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön samt till hedersrelaterat våld och förtryck. Eleverna får även möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi. Undervisningen ger eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade i undervisningen. Lärarna har strategier för att skapa delaktighet och god samvaro så att alla elever oavsett könstillhörighet vill och vågar reflektera och samtala. Lärarna synliggör och utmanar begränsande normer i sin undervisning utifrån kunskapsområdet.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna bemöter utspel för intolerans och fördjupar frågorna i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att lärarna gör eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen utifrån kunskapsområdet.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, uppdaterad och det finns möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen är återkommande i olika årskurser och det finns möjligheter till fördjupning inom kunskapsområdet. Undervisningen är uppdaterad med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuer med lärare framgår att de i ämnena biologi, svenska, engelska, bild, samhällskunskap och religionskunskap behandlar moment som knyter an till kunskapsområdet i olika årskurser. Enligt eleverna innehåller undervisningen om kunskapsområdet både repetition av vad de gjort tidigare och fördjupning. Det framgår av intervjuerna att kunskapsområdet har en tyngdpunkt i årskurs 8 inom ämnet biologi. Eleverna berättar att det framför allt är ämnet biologi som innefattar sådant som eleverna vill veta mer om vad gäller kunskapsområdet. Enligt lärarna arbetar de mer med fördjupning inom kunskapsområdet i högstadiet jämfört med mellanstadiet, eftersom högstadiet innefattar mer specifika faktakunskaper. Ju äldre eleverna blir desto mer blir "varför?"-frågor en del i undervisningen. I de samhällsorienterande ämnena har läraren utarbetat en plan för fördjupning i undervisningen.

I övrigt ger såväl lärare som eleverna flera exempel på undervisningens innehåll som knyter an till området. Bland annat att undervisningen omfattar kvinnans och mannens roll i samhället i ämnet historia, synen på kvinnan och äktenskapet i olika religioner i religionskunskap, identitet och sexualitet i biologi samt olika kärleksrelationer i engelska. Ytterligare exempel som framkommer är att undervisningen omfattar samtycke i ämnena samhällskunskap och svenska.

Vidare framgår av granskningen att undervisningen är uppdaterad och relevant med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet. I lärarintervjuer framkommer att läromedlen är uppdaterade och att lärarna använder populärkulturella referenser och nyhetsrapporteringar för att hålla sig uppdaterade. Det framkommer också att lärarna brukar fånga upp och lyfta in aktuella frågor som eleverna tar upp i undervisningen exempelvis när de arbetar med tidningsartiklar i svenskan. I ämnet engelska har eleverna till exempel diskuterat om vad som är sant och falskt av det som visas på Tik tok. Även i de samhällsorienterande ämnena berättar läraren att hen är noga med att anpassa undervisningen utifrån de frågor som eleverna lyfter och visar intresse för.

Såväl lärare som elever säger att elevhälsan inte är en del av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Intervjuade lärare uppger dock att elevhälsan borde vara en del av undervisningen, men att de upplever att elevhälsan inte har tillräckligt med tid för det. Både lärare och elever berättar att ungdomsmottagningen besöker skolan. Dessa besök är dock inte en del i lärarnas planering och är inte en del i den ordinarie undervisningen, utan handlar mer om att eleverna ska få information om vad ungdomsmottagningen gör.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i ett flertal ämnen men undervisningen är inte samordnad så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet

Granskningen visar att det i begränsad utsträckning finns ett medvetet arbete för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Av intervjuerna med lärarna framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer genomförs i olika ämnen men att lärarna inte samverkar på ett organiserat eller strukturerat sätt med varandra, vilket gör att det saknas en medvetenhet kring hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Både lärare och elever ger exempel på inslag på olika innehåll inom kunskapsområdet i de olika ämnena. I lärarintervjuerna framkommer dock att lärarna planerar innehåll i sin undervisning var för sig och med liten hänsyn till elevernas övriga utbildning inom kunskapsområdet. Rektorn berättar i intervju att det inte finns någon skolövergripande plan eller planerat samarbete för genomförandet av kunskapsområdet. Av lärarintervjuerna framgår att det finns enstaka, spontana tillfällen då lärarna försöker planera in att arbeta med kunskapsområdet under samma tidsperiod. Exempelvis brukar en lärare i svenska planera in texter som passar ihop med teman från andra ämnen. Eleverna säger att de upplever att lärarna samarbetar inom sina respektive ämnen men inte mellan olika ämnen. Av såväl elev- som lärarintervjuer framgår att vissa frågor inom kunskapsområdet såsom exempelvis samtycke och machokultur varit en del av temadagar och mentorstid. I övrigt framkommer få exempel på att

lärarna samplanerar undervisningen om kunskapsområdet. Det framkommer i lärarintervjuerna att det finns en önskan bland lärarna om att kunna samarbeta mer om kunskapsområdet.

Av granskningen framkommer vidare att lärarna inom sina respektive ämnen tar upp både fakta och värdegrund. Lärarna i de samhällsorienterande ämnena och naturorienterande ämnena varvar exempelvis det centrala innehållet och värdegrundsfrågor utifrån vad elevgruppen behöver och arbetar för att det ska finnas en balans mellan fakta och värdegrund i undervisningen. Däremot nämner lärarna att ansvaret för värdegrundsuppdraget kan bli otydligt när det vilar på alla lärare.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik

Granskningen visar att undervisningen i olika ämnen innehåller moment och arbetsuppgifter om att undersöka maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck.

I lärarintervjuer framkommer att i exempelvis i ämnet biologi har eleverna gjort olika övningar om normer och vad som är sant eller falskt gällande olika föreställningar om vad som är manligt eller kvinnligt. I de samhällsorienterande ämnena har undervisningen tagit upp könsperspektivet i diskussioner om yrkesval och löneskillnader. Eleverna nämner också att de i undervisningen har gått igenom statistik och då bland annat tittat på löneskillnader mellan kvinnor och män. Undervisningen har även tagit upp varför det till exempel under vissa tidsperioder fanns fler manliga författare, att jämställdheten har förändrats och att könsrollerna varit olika över tid.

Granskningen visar vidare att det i undervisningen ingår arbetsuppgifter som rör maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Lärare berättar att de behandlar sådant innehåll i bland annat religionskunskap, samhällskunskap, historia och biologi. En lärare nämner att det kan vara ett känsligt ämne för eleverna och att läraren behöver hantera dessa frågor utifrån elevernas egna erfarenheter och föreställningar om vad som gäller inom olika religioner. I biologiundervisningen har läraren lyft och diskuterat bland annat om vad som är religiösa övertygelser och vad som är ett kontrollerande maktutövande som exempelvis könsstympning. I svenskundervisningen ingår romanläsning som berör hedersproblematik. Av intervjuerna framgår också att lärarna inom ramen för undervisningen tar upp frågor om hedersrelaterat våld och förtryck ur både ett manligt och kvinnligt perspektiv och att det kan drabba både flickor och pojkar. Det framgår också att lärare tar upp sådant som rör oskuldsnormer. Eleverna berättar att hedersrelaterat våld och förtryck framför allt är en del av undervisningen i religionskunskap då de jämför de olika världsreligionerna.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi.

I lärarintervjuer framkommer att eleverna i ämnet bild har fått analysera och diskutera affischer med bilder på personer med olika könsidentiteter. I ämnet biologi har de problematiserat ideal om snygga tjejer och killar och varifrån dessa ideal kommer. Eleverna berättar att de i ämnet bild fått arbeta med hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang och att de då analyserat reklambilder ur olika perspektiv samt göra en egen reklam. Av lärarintervjuerna framkommer vidare att de i ämnet biologi har diskuterat vad pornografi är och hur porrindustrin ser ut. I undervisningen i samhällskunskap ingår pornografi som en diskussionsfråga när de arbetar med etik. Lärarna nämner att frågor om pornografi är sådant som engagerar eleverna.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Undervisningen ger även eleverna möjlighet att leva sig in i andra människors situation.

Av intervjuer med elever och lärare samt dokumentation från huvudmannen som Skolinspektionen tagit del av framgår att eleverna får arbeta med betydelsen av samtycke i flera olika ämnen. Eleverna berättar till exempel att de har arbetat med samtycke på olika sätt, framför allt i ämnet biologi. Bland annat har de fått bilda sig en egen uppfattning i olika frågor såsom var gränserna går, för att därefter diskutera dessa frågor tillsammans. Lärarna berättar att betydelsen av samtycke blir en del av undervisningen i bland annat ämnena svenska, biologi och samhällskunskap. I biologi tar läraren till exempel upp att man kan visa samtycke på olika sätt. Eleverna har också fått göra jämförelser av innebörden av samtycke före och efter lagstiftningen.

Vidare visar granskningen att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation. Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att de arbetar med relationer, respekt, empati och acceptans för andra människors olikheter i undervisningen. En lärare ger som exempel att de i ämnet engelska läser många romaner och artiklar som handlar om goda relationer. Även romaner som eleverna läser i ämnet svenska handlar om olika relationer. Till exempel har de nyligen läst en bok där de fick följa två olika personers perspektiv och hur en relation mellan dessa växer fram. Från början är de två personerna mycket olika men i slutet blir de ett par. I samband

med detta diskuterar eleverna också om det är möjligt att bestämma vem man blir kär i. Lärarna i engelska och svenska har också diskuterat med eleverna om vikten av att kunna lita på varandra, att det kan vara svårt att klara sig själv och att relationer är viktiga och stärker en person. Undervisningen i engelska har innehållit ett tema om förbjuden kärlek. Även biologiundervisningen har innehållit frågor om hur det känns att vara kär. Eleverna berättar att de har läst olika texter i både engelska och svenska som handlar om dessa områden samt att det i ämnet biologi ingår frågor om kärlek, vänskap och relationer.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns strategier i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska vilja reflektera och samtala

Granskningen visar att lärarna arbetar aktivt för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Av såväl elev- som lärarintervjuer framkommer flera exempel på hur lärarna arbetar för att främja ett klassrumsklimat där alla elever ska vilja och våga samtala. Enligt eleverna kan det vara lite obekvämt till en början i klasserna när undervisningen handlar om kunskapsområdet, men att det brukar bli bra diskussioner. Stämningen är lugn och eleverna lyssnar på varandra. Eleverna säger att det nog finns elever som inte alltid är bekväma och trygga med att prata om kunskapsområdet, men att lärarna hanterar det bra genom att på olika sätt få alla elever att känna sig delaktiga. Eleverna säger att lärarna är respektfulla och inkännande samt att de inte pressar eleverna att säga något eller är dömande. Det finns möjlighet att säga pass men också möjlighet att våga ta plats och uttrycka sig. Eleverna berättar att lärarna låter eleverna arbeta i grupper ibland när vissa elever upplever att det blir svårt att diskutera i helklass. Det är en variation mellan eget arbete, arbete i grupper och i helklass.

I lärarintervjuerna framkommer att eleverna får öva på att samarbeta och att ingå i olika grupper med varandra. Eleverna kan exempelvis få diskutera en fråga två

och två innan de diskuterar i helklass för att eleverna ska känna sig mer bekväma att våga uttrycka sig. Lärarna säger att det är viktigt att det är ett öppet, respektfullt och tillåtande klassrumsklimat. Eleverna ska våga göra fel och lärarna arbetar medvetet med att fördela ordet mellan eleverna för att alla elever ska komma till tals. En lärare ger som exempel att hen ibland medvetet delar in eleverna med olika kön i samma par för att de ska kunna ta hjälp av varandra i diskussionerna. Lärarna beskriver att eleverna får reflektera både enskilt och i grupp när de ska diskutera vissa känsliga frågor som exempelvis våldtäkt och olika religiösa perspektiv på sexualitet. I ämnet biologi får eleverna möjlighet att reflektera på egen hand och tillsammans med andra då de arbetar med värderingsövningar och uppgifter där de får diskutera om olika påståenden är falska eller sanna. Såväl lärare som elever säger att lärarna inte undviker känsliga eller svåra frågor i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna berättar till exempel att de har diskuterat oskuldsnormer.

Granskningen visar att det finns en samsyn i klassrummet kring hur arbetet med sexualitet, samtycke och relationer ska fungera. Av elev- och lärarintervjuer framgår att det finns generella regler som gäller på skolan men lärarna ramar även in undervisningen när det är mer känsliga frågor som ska diskuteras inom kunskapsområdet. Eleverna nämner till exempel att när de arbetar med kunskapsområdet i ämnet biologi har läraren i förväg gått igenom att de ska visa respekt, att de inte ska skratta åt varandra samt att alla elever är på olika nivå och har olika erfarenheter. Lärarna berättar att de påbörjar arbetet med att skapa en bra gruppdynamik redan i årskurs 7 och att det är grunden till att alla elever ska kunna ta del av hela undervisningen.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna verkar för att undervisningen om kunskapsområdet ska ha ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade.

Av såväl elev- som lärarintervjuer framgår att undervisningen i bland annat religionskunskap, svenska, engelska och samhällsorienterande ämnen innehåller frågor om normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning. Ett exempel är ämnet biologi där eleverna fått prata om olika könstillhörigheter och arbetat med gruppdiskussioner om olika normer som kan knytas till kunskapsområdet. Även undervisningen i svenska har handlat om exempelvis olika könstillhörigheter. Enligt lärarna kan det vara svårt att diskutera frågor om normer med eleverna, då eleverna ofta ser på frågorna i svart eller vitt. Lärarna nämner dock att det är viktigt att eleverna får med sig olika perspektiv och en normmedvetenhet. I ämnet svenska låter läraren till exempel eleverna i diskussioner ta hänsyn till olika värderingar om vad som enligt samhället är rätt eller fel för att passa in. Läraren berättar att hen i samband med dessa

diskussioner brukar ge sin bild av vad och hur hen tänker och tycker om frågan men låter sedan eleverna prata om hur de tänker.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna bemöter uttryck för intolerans i undervisningen och fördjupar dessa frågor tillsammans med eleverna

Granskningen visar att lärarna hävdar de värden som läroplanen anger och arbetar med att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen, för att sedan fördjupa frågorna med eleverna.

Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att det sällan förekommer destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen. I de fall sådana uttryck förekommer så agerar alltid lärarna och bemöter de aktuella eleverna, antingen direkt i det aktuella sammanhanget eller enskilt. Eleverna berättar att lärarna tar diskussionen i stunden och alla ges möjlighet att uttrycka sin åsikt. Lärarna säger till eleverna och markerar om något inte är okej och om en elev upprepat missköter sig trots tillrättavisningar får eleven lämna klassrummet.

Lärarna nämner i intervjuer att om det finns elever som inte håller med om rådande åsikter och normer kan de i vissa fall behöva prata ihop sig i arbetslaget och planera gemensamma insatser som de sedan arbetar med tillsammans med eleverna. En lärare berättar exempelvis att i samband med att någon elev uttryckt homofobiska kommentarer, så tog läraren upp olika fakta kring homosexualitet i undervisningen. En annan lärare nämner att det ibland är viktigt att lyfta diskussionen i klassrummet för att förhindra att eventuella falska uppgifter som kan leda till hat och kränkningar sprids vidare.

Elevdelaktighet

Eleverna är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna ger eleverna möjligheter att tycka till om planering och genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt delta i utvärdering av den.

Av intervju med lärare och elever framkommer exempelvis att lärare ställer frågor muntligt och för samtal med eleverna om kunskapsområdet för att ta reda på vad eleverna redan kan och för att kunna anpassa undervisningen utifrån elevernas kunskaper. Av lärarintervjuerna framkommer att lärarna gör sin egen planering av undervisningen och att eleverna kan vara med att påverka den via de frågor som de ställer under lektionerna. En lärare uppger att hen i sin undervisning utgår ifrån vad eleverna behöver. Läraren berättar att om det till exempel finns elever med en skev kvinnoosyn i en klass, så blir diskussioner om hur man behandlar varandra ett viktigt fokus. Några elever uppger i intervju att

läraren i biologi använder sig av en frågelåda för att eleverna anonymt ska få formulera frågor de önskar få svar på. Eleverna säger att de tycker att det är en bra metod för att få fram djupa frågor som de kanske inte annars vågar fråga om. Eleverna berättar också att de får göra prov och att lärarna anpassar sin undervisning utifrån provresultaten. Eleverna säger att de får utvärdera alla ämnen i slutet av terminen.

Identifierat utvecklingsområde

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- samordna undervisningen och synliggör olika perspektiv så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

I läroplanen anges att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²

Av granskningen framkommer att sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen och att lärare arbetar aktivt med frågorna, men att undervisningen inte är samordnad för att synliggöra olika perspektiv och ge eleverna en helhetsbild. Lärarna använder sällan annan kompetens som ett medel för att bredda perspektiven i undervisningen. Genom att samordna sin undervisning och få kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till kan lärarna närma sig kunskapsområdet tillsammans. Det kan skapa en helhet för eleverna där olika ämnen bidrar med olika perspektiv som leder till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att den synliggör olika perspektiv och ger eleverna

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

en helhetsbild. Rektorn kan ge lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområde som helhet samt att det behandlas återkommande i undervisningen. Lärarna kan även samarbeta med kompetenser i elevhälsan eller extern kompetens i upplägg och genomförande för att fördjupa undervisningen ytterligare och göra den mer relevant. Läraren behöver dock ha ett övergripande ansvar och en plan för hur externa inslag ska bli ett mervärde för eleverna i deras kunskapsutveckling. Skolverket har material som kan användas i detta [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Anna-Carin Kostic. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Marcus Rönnegard och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och

förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.³

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁴ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁵

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁶ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁷

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁸

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁹

³ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁴ 1 kap. 4 § skollagen.

⁵ 1 kap. 4 § skollagen.

⁶ 1 kap. 5 § skollagen.

⁷ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁸ 2 kap. 25 § skollagen.

⁹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹⁰

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹¹

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹²

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

¹⁰ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹³

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹⁴ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁵ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁶

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁷

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁸

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹³ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden*.

¹⁵ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål*.

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål*.

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁹

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²⁰

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²¹

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²² Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²² Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.